

Nr 250.

Av herrar **Öman** och **Mannerskantz**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett i London den 21 december 1938 undertecknat avtal mellan Danmark, Finland, Förenade Konungariket Storbritannien och Nordirland, Norge samt Sverige angående begränsning av flottrustningar och utväxling av upplysningar om byggande av krigsfartyg.

I proposition nr 165 har Kungl. Maj:t äskat riksdagens godkännande av ett i London den 21 december 1938 undertecknat avtal mellan Danmark, Finland, Förenade Konungariket Storbritannien och Nordirland, Norge samt Sverige angående begränsning av flottrustningar och utväxling av upplysningar om byggnad av krigsfartyg.

Beträffande den internationella situation, i vilken detta avtal preliminärt undertecknats, upplyses i propositionen följande.

De mellanfolkliga strävandena att få till stånd en marin nedrustning ha totalt misslyckats. 1922 års s. k. Washingtonavtal medförde en andhämtningspaus i kapprustningen mellan de ledande sjömakterna, ingenting annat. Nationernas förbund sökte på sin tid vidga ramen för 1922 års traktat till att omfatta även andra än de fem stormakter, som undertecknat traktaten. I sådant syfte utlystes en konferens i Rom år 1924. Konferensen blev resultatlös. Samma utgång fick den på presidenten Coolidges initiativ inkallade konferensen i Genève år 1927. Åren 1933—34 diskuterades vid nedrustningskonferensen i Genève en del spörsmål, sammanhängande med den marina rustningsbegränsningen. Återigen slutade diskussionerna med ett fiasko. Det skulle icke stanna ens därvid. Även själva Washingtontraktaten skulle slås sönder. Den uppsades av Japan 29 dec. 1934. Försöken att få den ersatt med en ny överenskommelse strandade 1935. Från 1 januari 1937 existerar intet avtal om kvantitativ begränsning av rustningarna till sjöss. Från 1938 kan man tala om en allmän och våldsamt påskyndad kapprustning till sjöss.

Det är svårt att i denna situation upptäcka något enda förnuftigt motiv för ett svenskt avtal med Storbritannien om begränsning av flottrustningarna. Något motiv av annan art för avtalet förefinnes heller icke. Utrikesministern går i sitt yttrande till statsrådsprotokollet utan ens ett försök till argumentation förbi frågan om vilka svenska intressen, som förestavat avtalet. De svenska synpunkter och intressen, som i en fråga av denna beskaffenhet främst bort tillgodoses, lysa praktisk taget med sin frånvaro.

Förhållandet synes oss så mycket mera anmärkningsvärt som genom avtalet den svenska handlingsfriheten i avseende på nybyggnader av örlogs-

fartyg i ej ringa utsträckning begränsas. Av större intresse än bestämmelserna om de större slagskeppen (på mellan 17,500 och 45,000 ton) är i detta sammanhang, att enligt avtalet andra övervattensfartyg ej få vara större än 8,000 ton och inte föra kanoner av större kaliber än 25.4 cm. Kanonkalibern på våra nuvarande pansarskepp är 28 cm.

Att olägenheter för den svenska flottan uppkomma av att Sverige bindes på detta sätt framgår av de i propositionen lämnade, visserligen mycket knapphändiga upplysningarna. I ett den 19 maj 1936 avgivet yttrande i ärendet förordade sålunda chefen för marinstaben en svensk anslutning till ett avtal av nu ifrågavarande typ endast under vissa bestämda förutsättningar, nämligen dels att övriga Östersjömakter, enkannerligen Sovjetunionen, Tyskland och Polen, anslöte sig därtill, dels att dittills antagna svenska marina byggnadspolitik avsåges att fasthållas i sina huvuddrag, dels att äldre pansarskepp, även med bibehållet pansarskydd, skulle få räknas som trängfartyg, därest de anordnats för ändamålet och i övrigt uppfyllde kraven i avtalets definition i detta hänseende, dels ock att såsom säkerhetsbestämmelse i avtalet infogades rättighet för Sverige att— i händelse Sverige ansåge, att det i art. 6, andra stycket, omnämnda läget uppstått — öka deplacementet för slagfartyg av underkategorien b) till samma storlek, som vid sagda förutsättning medgäves beträffande lätta övervattensfartyg.

Dessa förutsättningar ha vad beträffar de övriga Östersjömakternas anslutning *icke* uppfyllts. Engelska regeringen avslöt visserligen den 17 juli 1937 på grundval av Londontraktatens bestämmelser tvärsidiga avtal med å ena sidan Sovjetryssland, å andra sidan Tyskland. Men i dessa avtal ha parterna förbehållit sig att utan särskild motivering frångå förbudet mot anskaffandet av lätta övervattensfartyg i tonnagezonen 8,000—10,000 ton. Där Sverige bindes, bindas icke Sovjetryssland och Tyskland. Och än vidare. Av till 1937 års avtal hörande bilagor framgår, att Sovjetryssland förbehållit sig att utan hinder av det i princip fastställda förbudet anskaffa sju fartyg med 8,000 tons deplacement och kanonkaliber av 180 mm. Tyskland var just då beskedligare. Det förklarade sig i samband med avtalet icke hava för avsikt att genomföra det eljest planerade anskaffandet av två fartyg inom nu ifrågavarande zon, därest icke särskilda omständigheter tvingade därtill. I december 1938, i samma ögonblick svenske ministern i London satte sitt namn under det nu framlagda svensk-engelska flottavtalet, ansågs emellertid sådana omständigheter föreligga. Tyskland förklarade sig då på denna punkt återtaga sin handlingsfrihet. Tyskland har redan nu tre pansarskepp om 10,000 ton med 28 cm-kanoner och lär ha för avsikt att bygga inte mindre än fem kryssare med 20.3 cm-kanoner.

De ansvariga militära myndigheternas uppfattning om avtalet framgår i sin mån av följande passus i propositionen: »Under förhandlingarnas gång hava vid olika tillfällen yttranden avgivits av vederbörande svenska militära myndigheter, i vilka yttranden vissa betänkligheter framförts mot den begränsning av handlingsfriheten, som Sverige skulle påtaga sig genom det

ifrågasatta avtalet. Riksdagens vederbörande utskott torde härom erhålla upplysningar genom de handlingar, som tillhandahållas utskottet».

Utan närmare kännedom om de militära myndigheternas betänkligheter kan naturligtvis ingenting sägas om den betydelse, som dessa måste tilläggas. Men ett är säkert. Mot vissa, låt vara i propositionen icke helt klarlagda, nackdelar stå inga som helst gripbara fördelar av flottavtalet. Det enda motiv, som av utrikesministern åberopats för avtalsförhandlingarna — och avtalet — är vad dåvarande utrikesministern K. G. Westman anförde till statsrådsprotokollet den 29 augusti 1936,, då förberedande förhandlingar beslötos: »Alltsedan världskrigets slut hava strävanden, avseende att åstadkomma en allmän begränsning av stridskrafterna till lands, till sjöss och i luften kunnat räkna med aktivt stöd från svensk sida. Ehuru de internationella förhandlingarna om en allmän nedrustningskonvention hittills förblivit fruktlösa, framstår det alltjämt som ett av vårt lands självklara utrikespolitiska strävanden att, i den mån möjlighet därtill yppar sig, söka bidra till en allmän rustningsminskning. Den nyligen i London ingångna flottraktaten synes knappast kunna betraktas såsom innebärande en rustningsbegränsning i verklig mening. Det är emellertid tänkbart, att åstadkommandet av ett avtalssystem, byggt på Londontraktatens grundsatser, kunde bereda vägen för fortsatta förhandlingar om en allmän nedrustningsöverenskommelse».

Vi ha svårt att uppfatta vad här anförts såsom ett verkligt skäl att godkänna det föreliggande avtalet. Vi ha svårt att föreställa oss, att någon i mars 1939 skulle vilja på allvar göra gällande, att den svenska riksdagen genom att ratificera detta avtal skulle bereda vägen för fortsatta förhandlingar om en allmän nedrustningsöverenskommelse.

På ovan anförda grunder hemställa vi,

att riksdagen måtte avslå den i proposition nr 165 gjorda hemställan om godkännande av det i London den 21 december 1938 undertecknade avtalet mellan Danmark, Finland, Förenade Konungariket Storbritannien och Nordirland, Norge samt Sverige angående begränsning av flottrustningar och utväxling av upplysningar om byggnad av krigsfartyg.

Stockholm den 21 mars 1939.

Ivar Öman.

Axel Mannerskantz.